

“Opsluiting als administratieve maatregel hoort niet in een democratische samenleving”

de wereld
morgen .be

Zoeken

Vrijwilligers op bezoek in een gesloten centrum. Foto Move

Interview - Keltoum Belorf

“Opsluiting als administratieve maatregel hoort niet in een democratische samenleving”

Eddy Denckens is 72 en als vrijwilliger bij Jesuit Refugee Services Belgium (JRS Belgium) bezoekt hij al 5 jaar op wekelijkse basis het gesloten detentiecentrum van Merksplas. Zijn drijfveer is mensen in kritieke omstandigheden een hart onder de riem steken, een beetje menselijkheid tonen in een mensonwaardig systeem. JRS Belgium vormt met Vluchtelingenwerk Vlaanderen, Ciré en Caritas de coalitie ‘Move’ die pleit voor de afschaffing van de gesloten centra.

dinsdag 25 juli 2023 13:44

Eddy Denckens was decennialang vertegenwoordiger voor een Japans bedrijf in Afrika, maar heeft zich naast zijn job altijd geëngageerd als vrijwilliger. In de jaren '70 en '80 in Derde Wereld Comités, later in een woonzorgcentrum voor mensen met dementie. Sinds 2019 bezoekt hij in een team met 3 collega's mensen die in detentie zitten in Merksplas. Ze bieden de mensen in detentie een luisterend oor en sociaal-juridische ondersteuning, met de hulp van juristen van Move. Ze controleren ook de omstandigheden van de detentie en de naleving van de grondrechten.

Centra voor Illegalen

In België zijn er zes gesloten centra, of 'Centra voor Illegalen' zoals ze officieel genoemd worden. Noem het gerust een soort gevangenis voor mensen die niet over de (juiste) verblijfspapieren beschikken, in afwachting van hun repatriëring of overdracht naar het eerste Europese land waar ze zijn aangeland – de zogenaamde Dublin-procedure.

Eddy Denckens : “Ik zie wel een parallel tussen mijn werk in het woonzorgcentrum en mijn bezoeken in Merksplas. Het gaat in beide gevallen om mensen in een heikele grenssituatie. In het eerste geval gaat het om mensen die de grens van het levenseinde naderen. In het tweede geval, voor mensen in detentie in Merksplas, gaat het om de grens die een menswaardig leven scheidt van wanhoop. Het weinige dat we kunnen doen is de mensen een beetje hoop geven, een beetje eigenwaarde. We zijn allemaal mensen en een beetje menselijkheid tonen door hen de kans te geven hun persoonlijk levensverhaal te vertellen is voor de meesten van grote betekenis. “

“Voor mensen in detentie in Merksplas, gaat het om de grens die een menswaardig leven scheidt van wanhoop.”

“Ik bezoek enkel het gesloten centrum voor mannen in Merksplas. Het zijn mensen die geen verblijfsrecht hebben in België en die van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) een Bevel om het Grondgebied te Verlaten (BGV) hebben gekregen. Een aantal onder hen komen uit de gevangenis na hun straf volledig te hebben uitgezeten en konden niet meteen gerepatriëerd worden. “

Detentie als administratieve maatregel

“Het bizarre is dat detentie een administratieve maatregel is, er is dus geen veroordeling of rechterlijke uitspraak. Een ambtenaar van DVZ beslist met één pennentrek over iemands vrijheid. De begintermijn is twee maanden en kan één keer verlengd worden met twee maanden. Daarna kan de detentie nog vier keer met telkens één maand verlengd worden wat dus de totale

detentie in theorie op maximaal 8 maanden brengt. De realiteit is dat in een aantal gevallen (bijvoorbeeld na het indienen van een asielaanvraag of na het weigeren van een vlucht) de termijn terug op nul wordt gezet waardoor de detentie kan oplopen tot 18 maanden. Langer dan 18 maanden kan niet omwille van Europese regelgeving.“

“Het gaat dus om een soort gevangenis, maar met een groepsregime. De mensen slapen in zalen en mogen overdag vrij rondlopen in de dagzaal waar ze zich onledig kunnen houden met bijvoorbeeld tafeltennis, biljart of gezelschapsspellen. Twee keer per dag, in de zomer drie keer, kunnen ze op ‘wandeling’ – wat sporten, of gewoon in de zon zitten. Wat de meesten onder hen parten speelt is het totale gebrek aan privacy. Als het mentaal te zwaar wordt kunnen ze toelating krijgen om in andere blok in een isolatiecel te overnachten om zo tot rust te komen. Maar eigenlijk zijn de isolatiecellen bedoeld voor bewoners die de orde verstoren, een gevaar vormen voor zichzelf, isolatie om medische redenen of voor mensen die extra zorg en aandacht vragen. “

“Het bizarre is dat detentie een administratieve maatregel is, er is dus geen veroordeling of rechterlijke uitspraak. Een ambtenaar van DVZ beslist met één pennentrek over iemands vrijheid”

“We krijgen via onze organisatie een accreditatie bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en mogen de hele dag gesprekken voeren met de mensen in het centrum. Een doorsnee bezoek verloopt bijna altijd volgens hetzelfde stramien. Bij aankomst krijg ik een begeleider die me heel de dag volgt en van de ene blok naar een andere brengt, deuren opent en sluit. We krijgen een gesprekskamer ter beschikking maar mogen ook in de dagzaal of tijdens de wandeling buiten contact leggen met de mensen. De meesten kennen mij ondertussen wel en weten waarvoor ik en mijn collega’s kom.”

Luisterend oor

“Velen hebben nood aan een luisterend oor zodat ze hun hart kunnen luchten of hun zorgen delen, ook omdat vrienden of familie zelden op bezoek komen. Volgens het jaarverslag van het centrum komen gemiddeld amper 2 mensen per dag op bezoek op een bezetting van meer dan 100 mensen. De reden is vrij eenvoudig : Merksplas is afgelegen, en voor velen is de reistijd met het openbaar vervoer (trein en bus) te lang voor één uurtje bezoek. Bijkomend probleem is dat je wordt teruggestuurd als je te laat bent. Het is niet de eerste keer dat een vriend of familielid onverrichterzake terug naar huis keert.”

“Nog een onbegrijpelijke zaak is dat er nog altijd geen wifi of netwerk is omdat de Regie der Gebouwen ‘geen tijd’ heeft om het systeem te installeren”

“Nog een onbegrijpelijke zaak is dat er nog altijd geen wifi of netwerk is omdat de Regie der Gebouwen ‘geen tijd’ heeft om het systeem te installeren. De mensen in detentie kunnen twee keer per week een uur op internet en mogen videogesprekken voeren met vrienden of familie, maar zelf mogen zij niet in beeld komen. “

“Zeer dikwijls wordt frustratie geuit. Ongeveer een vijfde van de mensen in detentie komt rechtstreeks uit de gevangenis, en de meesten onder hen verkiezen het gevangenisregime boven de detentie. In de gevangenis weet je wanneer je vrijkomt, als je in detentie zit ben je onderhevig aan willekeur, je weet nooit zeker wanneer het voorbij zal zijn. DVZ gaat altijd in beroep als een rechter oordeelt dat je moet vrijgelaten worden, en in beroep wordt bijna systematisch je opluchting of hoop de kop ingeslagen.”

“Doel van de detentie is dus repatriëring naar het land van herkomst of overdracht naar een ander Europees land onder de Dublinregels. Het overgrote deel van de repatriëringen zijn gedwongen, enkelingen kiezen voor vrijwillige terugkeer, soms omdat ze de detentie mentaal niet meer

aankunnen, soms omdat ze uit onwetendheid een document voor vrijwillige terugkeer hebben ondertekend. “

“De gesprekken vinden plaats op vrijwillige basis, en het wekelijkse ritme maakt het makkelijker om een vertrouwensband te creëren. Na enkele gesprekken komen de verhalen over mishandelingen, misbruik en oplichting naar boven, waarbij de ergste zaken niet onder woorden kunnen worden gebracht. De balkanroute, de hel van Libië, de doodsangst op zee, vrienden die achterblijven, die het niet halen.... “

“Na enkele gesprekken komen de verhalen over mishandelingen, misbruik en oplichting naar boven... de balkanroute, de hel van Libië, de doodsangst op zee, vrienden die achterblijven, die het niet halen.... “

Frustratie over vrijheidsberoving

“Vaak ventileren ze hun frustratie over de vrijheidsberoving en de angst om gerepatriëerd te worden, zeker als mensen al heel lang in België of in Europa zijn. Onlangs zocht een man mij op die al 44 jaar in Europa woont waarvan meer dan 20 jaar in België. Jaren geleden heeft hij een asielaanvraag ingediend maar deze werd afgewezen. Die hele periode heeft hij zijn kost bijeen gescharreld en wist hij een zaakje op te bouwen – hij had zelfs een betaalde hulp. Hij is vader van een minderjarig kind maar is niet meer samen met de moeder. Kortom hij leidde een vrij rustig leven, onder de radar, tot hij bij een toevallige identiteitscontrole werd opgepakt en naar Merksplas gestuurd.“

“Wat kan zo iemand na meer dan 40 jaar nog in zijn land van herkomst doen? Hij heeft hier een leven opgebouwd.”

“Wat kan zo iemand na meer dan 40 jaar nog in zijn land van herkomst doen? Hij heeft hier een leven opgebouwd. In principe kan hij gezinshereniging aanvragen, maar ondertussen zit hij in detentie te wachten tot een ambtenaar zijn dossier behandelt. En hangt de dreiging boven zijn hoofd dat hij kan gerepatriëerd worden. Of een ander voorbeeld van een man die hier in België geboren is maar nooit werd ingeschreven. Hij is ondertussen een eind in de twintig en werd eveneens bij een controle opgepakt als illegaal. Waarom zit zo iemand in detentie?”

Vooruitzicht op nakende repatriëring

“Het vooruitzicht op een nakende repatriëring heeft verschillende effecten op mensen. Sommigen worden er depressief door en zorgen amper nog voor zichzelf. Ze liggen vaak tot 's middags in bed. Anderen verwonden zichzelf : zelfverminking is een probleem. Zij worden dan in isolatie geplaatst als bescherming tegen zichzelf. Extreme wanhoop leidt soms ook tot zelfmoordpogingen. Ook de invloed van medegedetineerden is soms groot wanneer zij zien hoe één van hun kamergenoten zijn schamele bezittingen in een plastic zak bijeen scharrelt en een onzekere toekomst tegemoet gaat. Of wanneer iemand de avond voor de repatriëring naar een andere blok wordt overgebracht voor een even onzekere toekomst.”

“Het vooruitzicht op een nakende repatriëring heeft verschillende effecten op mensen. Sommigen worden depressief, anderen verwonden zichzelf : zelfverminking is een probleem.”

“De meesten ervaren de opsluiting als een aanslag op hun vrijheid. Op de belangrijke beslissingen hebben zij amper invloed, die worden door anderen voor hen genomen. Sommigen krijgen een goede pro Deo toegewezen, anderen hebben minder geluk en krijgen een advocaat die meent dat hij/zij telefonisch voldoende elementen voor het dossier bijeen krijgt. Recent nog een advocaat die als enige stap een Nederlandstalig standaardadvies opstuurde naar zijn cliënt die enkel Pasjtoe spreekt en

voor de rest tot het besluit kwam dat hij geen verdere stappen kon ondernemen. “

“Regelmatig krijgen we ook de vraag om een familielid te contacteren, of om financiële steun, of om te bemiddelen bij de directie. Nogal wat mannen kampen met soms ernstige gezondheidsproblemen waarbij zij de centrumarts niet vertrouwen. De opdracht van de centrumartsen is ook aan de ‘magere’ kant : de kosten mogen niet te hoog oplopen, levensbedreigende problemen moeten voorkomen worden, belangrijk is om zoveel mogelijk ‘fit-to-fly’ attesten af te leveren.”

Deprimerende sfeer

“De sfeer in het centrum is over het algemeen deprimerend maar kan soms ook verhit zijn. Algerijnen, Tunesiërs en Albanen vormen de grootste groep. Tot voor kort ook Marokkanen, maar aangezien Marokko geen mensen meer terugneemt worden die niet vaak meer in detentie geplaatst. De gemiddelde leeftijd is 33, dus allemaal vrij jonge mannen die 24 uur per dag met mekaar zitten opgescheept in een gebouw dat dateert van eind 19^e eeuw met plafonds van meer dan 4 meter hoog en een rampzalige akoestiek. Het verwondert me soms dat er niet meer opstootjes zijn.”

“Het personeel doet over het algemeen zijn best, trouwens ook de directie in Merksplas probeert heel menselijk op te treden”

“Het personeel doet over het algemeen zijn best, trouwens ook de directie in Merksplas probeert heel menselijk op te treden. Tijdens de Ramadan worden de praktiserende moslims in een aparte vleugel ondergebracht. Zij bepalen zelf hun dag- en nachtritme, krijgen beschikking over een microgolfoven op de kamer en kunnen in de late namiddag hun voedselpakket afhalen.”

“Met JRS Belgium en Move pleiten we voor de afschaffing van de gesloten centra. Het zijn mensen die zonder veroordeling toch opgesloten worden. Voor mensen die in de gevangenis hebben gezeten moet de overheid er

maar voor zorgen dat ze vanuit de gevangenis, voor het einde van hun straf, gerepatriëerd worden.”

“Opsluiting als administratieve maatregel hoort niet in een democratische samenleving, of je hier nu illegaal verblijft of niet. Regelmatig zitten er mensen in het centrum die een verblijfsvergunning hebben in (of zelfs de nationaliteit hebben van) een ander Europees land maar op het moment van de controle hun verblijfspapieren of identiteitskaart niet bij zich hebben. “

“Opsluiting als administratieve maatregel hoort niet in een democratische samenleving, of je hier nu illegaal verblijft of niet”

“Zo was er ooit een Syriër die een verblijfsvergunning heeft in Duitsland die voor de eindejaarsfeesten op bezoek kwam bij vrienden in Brussel. Hij huurt een appartement ergens in een Beierse stad en heeft een vaste job. Bij een identiteitscontrole wordt hij opgepakt, hij had zijn papieren niet bij. Die man is naar Merksplas overgebracht waar hij bijna anderhalve maand opgesloten bleef. Uiteindelijk kreeg DVZ groen licht vanuit Duitsland. Hij vreesde dat hij ondertussen zijn job kwijt was en mogelijk ook zijn woonst. Je hoort er veel schrijnende verhalen”

Migratie van alle tijden

“Het personeel van het centrum probeert goed werk te leveren en op een menselijke manier om te gaan met de mensen in detentie, maar de vrijheidsberoving op zich blijft mensionwaardig. In Brussel worden deze mensen een dossiernummer. Migratie is van alle tijden en zal van alle tijden blijven. Mensen in onleefbare omstandigheden zullen altijd op zoek blijven gaan naar een betere plek, naar het eerste mensenrecht : het recht op leven. “

“Mensen in onleefbare omstandigheden zullen altijd op zoek blijven gaan naar een

betere plek, naar het eerste mensenrecht : het recht op leven”

“Begin jaren '70 was ik lid van de decanale werkgroep Broederlijk Delen. Enkelen onder ons gingen tijdens de vastenperiode 's zondags in de mis 'preken', een toespraak houden over onze verantwoordelijkheid tegenover de 'Derde Wereld'. Toen al vertelden wij de mensen: 'Als wij hen niet mee uit de nood helpen zullen zij later de ellende ginder ontvluchten en naar hier komen om een leven op te bouwen'. Mensen die moeten vechten om te overleven kun je niet tegenhouden. Sterker nog: wij moeten hen in de ogen durven kijken en mogen hen de kans om te leven niet ontfagen.”

De 6 detentiecentra hebben momenteel een capaciteit van 443 plaatsen. Gedurende de eerste zes maanden van 2023 werden er 2425 mensen vastgehouden. Er bezoeken momenteel 10 vrijwilligers de 6 detentiecentra voor volwassenen.

Move is een coalitie van ngo's: Caritas International, CIRÉ, Jesuit Refugee Service Belgium en Vluchtelingenwerk Vlaanderen. Ze bezoeken al meer dan 20 jaar gesloten centra. In 2021 besloten ze om formeler naar buiten te treden en gezamenlijk campagne te voeren om het bestaan en het mensenwaardig aspect van detentiecentra onder de aandacht te brengen met als doel om ze te uiteindelijk te laten sluiten.

Meer info: <https://movecoalition.be/nl/>